

Льотна академія
Національного авіаційного університету

ISSN 2522-1477

НАУКОВИЙ ВІСНИК ЛЬОТНОЇ АКАДЕМІЇ

Серія: Педагогічні науки

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Кропивницький - 2023

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЛЬОТНА АКАДЕМІЯ
НАЦІОНАЛЬНОГО АВІАЦІЙНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

ISSN 2522-1477

INDEX COPERNICUS
I N T E R N A T I O N A L

НАУКОВИЙ ВІСНИК ЛЬОТНОЇ АКАДЕМІЇ

Серія: Педагогічні науки

Збірник наукових праць

ВИПУСК 13

Кропивницький
2023

УДК 378:37.013
DOI 10.33251/2522-1477-2023-13

*Збірник наукових праць затверджено
Вченою радою Льотної академії Національного авіаційного університету
(протокол № 3 від 12.04.2023 р.) та
Вченою радою Національного авіаційного університету (протокол № 4 від 19.04.2023 р.)*

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації КВ № 22644-12544Р від 26.04.2017 року
Міністерства юстиції України*

*Збірник включено до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б»
Наказом МОН України від 02 липня 2020р. № 886*

*Збірник реферується Українським реферативним журналом «Джерело» (засновники: Інститут проблем реєстрації інформації Національної академії наук України, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського), журнал індексується в міжнародній наукометричній базі **Index Copernicus** (ICV 2019: 86,45), *Google Scholar*, базі метаданих *CrossRef*, *WorldCat*, *Research Bible*, *Fatcat*.*

Рецензенти:

Ненько Ю. П. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземних мов, Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, м. Черкаси

Желясков В. Я. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри гуманітарних дисциплін, Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія», м. Ізмаїл

Науковий вісник Льотної академії. Серія: Педагогічні науки. Збірник наукових праць / Гол. ред. О. І. Москаленко. Кропивницький: ЛА НАУ, 2023. Вип. 13. 236 с.

У «Науковому віснику Льотної академії. Серія: Педагогічні науки» зібрано статті авторів, що сприяють вирішенню існуючих проблем професійної підготовки фахівців різних галузей, аналізу зарубіжного досвіду фахової підготовки та застосуванню інноваційних підходів до професійної освіти у контексті євроінтеграції.

Публікації видання адресовано науковцям і практикам у галузі педагогіки. Збірник наукових праць буде корисним студентам, курсантам, магістрантам, аспірантам, докторантам та всім зацікавленим особам.

Редакційна колегія публікує статті у авторській редакції. Автори несуть відповідальність за достовірність інформації, точність фактів, цитат, інших відомостей.

При використанні матеріалів, опублікованих у науковому віснику, збереження авторських прав обов'язкове.

Адреса редакційної колегії: 25005, м. Кропивницький, вул. Степана Чобану, 1,
тел. 38 (0522) 39-44-34; e-mail: naukvisped@sfa.org.ua

МІХНО С. В., СИМОНЕНКО Н. О., ПЛОХУТА Т. М. Метод лексико-граматичних відео-проектів як засіб активізації пізнавально-творчої самостійності студентів на заняттях з англійської мови	101
ПІНЧУК І. О. Специфіка розвитку іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів	109
ПОКАЛЮК В. М., ФЕДОРЕНКО Д. С. Досвід Австралії з підготовки, освіти і професійного розвитку працівників оперативно-рятувальних служб	117
ПОПКОВ Б. І. Зміст підготовки майбутніх судноводіїв до формування екологічної свідомості	124
РАДУЛ С. Г. Педагогічні умови формування професійної самореалізації майбутніх авіаційних фахівців	134
РОМАНЬКО І. І. Потенціал навчальної дисципліни «Історія авіації» у формуванні «Soft Skills» здобувачів вищої освіти	141
САДОВИЙ М. І., ТРИФОНОВА О. М. Методологія та методика формування світоглядної складової інноваційних технологій навчання професійно-зорієнтованих дисциплін	151
СМИРНОВА І. Л. Роль міжпредметних зв'язків у спеціальній теоретичній підготовці іноземних здобувачів вищої освіти в авіаційному закладі вищої освіти	160
СТРИЖАКОВ А. О. Комунікаційна діяльність майбутнього фахівця	168
ТЕРНАВСЬКА Т. А., ВОЛОЩУК І. А. Комунікативні аспекти реалізації неформального та інформального навчання здобувачів вищої освіти на період воєнного стану	175
ЧОРНОГЛАЗОВА Г. В., ЄНІНА І. І. Розвиток критичного мислення курсантів льотних закладів вищої освіти при розв'язанні задач з дисципліни «Опір матеріалів»	184
DUBINSKYI Volodymyr, DUBINSKA Anastasia The implementation of authentic materials in ESP classes for students majoring in History	192
HERASYMENKO Liudmyla, PIDLUBNA Olha, KULISH Iryna Innovative approaches to professional communication training in aviation English course ..	204
KOVALOVA Inna, MARTYENKO Nadiia, TSAROVA Liudmyla Use of active and interactive methods in foreign language teaching in non-linguistic higher educational establishments	212

УДК 378.091:[37.013:629.73(09)]
DOI 10.33251/2522-1477-2023-13-141-150

РОМАНЬКО Ірина Іванівна,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри права та
соціально-гуманітарних дисциплін,
Льотна академія
Національного авіаційного університету
ORCID 0000-0002-2523-1142

ПОТЕНЦІАЛ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ АВІАЦІЇ» У ФОРМУВАННІ «SOFT SKILLS» ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена питанню формування універсальних soft skills («м'яких навичок») здобувачів вищої освіти авіаційних спеціальностей у процесі викладання дисципліни «Історія авіації» в Льотній академії НАУ. Наголошується, що soft skills не лише виступають ключовими предикторами професійного розвитку, а й забезпечують формування активної, творчої позиції стосовно своєї діяльності та власного життя. Особливу увагу у статті приділено обґрунтуванню можливостей методів інтерактивного навчання, що використовуються на заняттях, – «case study» та «дебати» – в контексті процесу розвитку гнучких навичок здобувачів, пов'язаних із соціальними, інтелектуальними, вольовими та лідерськими компетенціями. Зроблено висновок про те, що впровадження інтерактивних технологій сприяє інтенсифікації освітнього процесу, формуванню навичок та умінь, які забезпечують успішність самореалізації студентської молоді.

Ключові слова: «м'які навички», здобувачі вищої освіти авіаційних спеціальностей, навчальна дисципліна «Історія авіації», інтерактивні методи навчання, інноваційна освітня технологія, кейс-метод, технологія «дебати».

Постановка проблеми. Якість підготовки здобувачів вищої освіти Льотної академії НАУ має визначатися сформованістю не лише професійних компетенцій, а й універсальних, надпрофесійних та, можливо, «нетрадиційних» для авіаційної освіти soft skills (м'яких навичок). Саме м'які навички забезпечують якісне застосування технічних знань та умінь, здобутих в результаті освіти у вищій школі. Отже, процес навчання фахівця авіаційного профілю має бути орієнтований на такі аспекти, які дозволять відповідати сучасним вимогам ринку праці, роботодавців, національним та міжнародним стандартам.

На відміну від hard skills (твердих навичок), які, як правило, добре виміряні, м'які навички є універсальними, важливими для фахового становлення людини, незалежно від напрямку діяльності. Насамперед це – ефективна взаємодія між людьми у процесі спілкування, навички першості, кооперації, вибудовування відносин; командні, публічні, мисленнєві навички; вміння презентувати свої ідеї тощо. Такі компетенції в сучасному світі розглядаються в якості важливого освітнього результату, поряд з фаховими. Наскільки ж вони важливі для майбутніх авіаційних фахівців?

Hard skills, як правило, не піддаються зворотному розвитку, тоді як soft skills розвиваються, найчастіше, мимовільно, а в специфічних умовах можуть бути схильні до зворотного розвитку.

Нині існує два підходи до формування soft skills. Перший – навчати безпосередньо, запроваджуючи окремі курси у межах варіативного компонента навчального плану: наприклад, у низці зарубіжних університетів (Harvard University, Stanford Research Institute та інших) є курс тимбилдингу (командотворення). Другий підхід – використовувати потенціал дисциплін, що вивчаються, у поєднанні з позанавчальною виховною роботою. Такий підхід

найчастіше поширений в українських закладах вищої освіти (ЗВО). При цьому виникають питання не тільки про те, «чому навчати» (який найбільш затребуваний «набір» soft skills), а й «як навчати», а також «як виміряти те, що здобувач опанував»?

За оцінками дослідників, недостатня увага до розвитку soft skills у ЗВО полягає в наступному: по-перше, невиражений інтерес до питання розвитку у здобувачів освіти мотивації щодо важливості формування soft skills; по-друге, комплексний характер «зон відповідальності» за розвиток soft skills; по-третє, складність діагностики рівня розвитку soft skills; по-четверте, слаба мобільність організації та забезпечення процесу формування м'яких навичок, а це, у свою чергу, гальмує вчасне реагування на запити практики освіти.

Викладачі не завжди цілеспрямовано включають у зміст своїх занять завдання, які орієнтовані на формування soft skills, не системно використовують технології і прийоми активного та інтерактивного навчання (дебати, кейс-метод, рольові елементи навчання тощо).

Здобувачі освіти у якості основних причин недостатнього розвитку soft skills називають традиційні лекційно-практичні заняття, незначні можливості щодо набуття досвіду використання м'яких навичок під час комунікації. Це спонукає до організації цілеспрямованої роботи з формування soft skills майбутніх авіаційних фахівців.

Дисципліна «Історія авіації» має значний потенціал щодо формування у здобувачів освіти універсальних компетенцій, асоційованих із м'якими (гнучкими) навичками. Опанування цього навчального курсу надає можливості різноманітного використання міжпредметних зв'язків, характеризується націленістю на розвиток особистості та її соціальну адаптацію; може сприяти розвитку мислення, аналітичних та дослідницьких навичок, вміння критично осмислювати явища, організовувати та здійснювати різні види комунікації, проектувати власну діяльність, працювати в команді, приймати рішення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Закордонні дослідники раніше за вітчизняних почали вивчати проблеми і шляхи розвитку soft skills у студентів закладів освіти. Так, М. Ватс (Meenu Wats), Девід Клустер (David Kluster), Андрій Черчес (Andrew Churches), Отто Крузе (Otto Kruse), Клаус Пеггі (Klaus Peggy) та інші у своїх роботах підкреслюють важливість загальних навичок на додаток до професійних, а також необхідність розвитку критичного мислення. Однією з причин підвищеної уваги до soft skills є невдоволення великих компаній випускниками університетів, які не підготовлені до роботи та життя у сучасному світі.

Серед представників вітчизняного наукового знання дослідженням проблем м'яких навичок займаються К. Коваль [5], Н. Коляда, О. Кравченко [6], І. Муравйова, Я. Мар'яно [11], А. Тютюнник [15] та інші. Вони вивчають зміст, структуру, умови розвитку та можливості формування soft skills здобувачів освіти, використання хмарних технологій та soft skills в освітній діяльності студентів і викладачів. Науковці вважають за потрібне розвивати ці навички безпосередньо у процесі вивчення дисциплін за рахунок командних та проектних форм роботи, а також розвитку емоційного інтелекту та навичок критичного мислення.

У наукових працях показано важливість м'яких навичок для різних галузей. Так, наприклад, А. Гарага [1], О. Шестель, О. Старинець, О. Данилюк аналізують інноваційні підходи до формування soft skills у професійній діяльності фахівців сфери послуг [16]. Наведено перелік м'яких навичок, які розвиваються у майбутніх фахівців соціономічних професій (С. Наход) [12], студентів непедагогічних спеціальностей під час вивчення курсу «Педагогіка» (Г. Мешко, О. Мешко) [9]. Натомість Г. Пирожок звертає увагу на ступінь прояву рівнів сформованості soft skills у майбутніх педагогів в умовах військової агресії росії проти України [13]. Завданням формування та оцінки м'яких навичок у майбутніх перекладачів присвячено дослідження Н. Зінукової [4]. О. Глазунова, Т. Волошина та В. Корольчук пропонують структуру «soft skills» від рівня сформованості яких залежить успішне працевлаштування випускників ІТ-фаху [2]. Н. Длугунович наводить розроблений

нею реєстр soft skills, необхідних для ІТ-фахівців [3]. І. Лядський та Д. Дячков розглядають питання взаємодії соціального інтелекту особистості з прагненням до саморозвитку та опанування soft-skills [8]. Т. Кочубей визначає основні методи розвитку soft skills у студентів ЗВО – майбутніх соціальних працівників [7]. Н. Самолюк аналізує значення «soft skills» та «hard skills» у формуванні конкурентоспроможного на ринку праці фахівця та можливості працевлаштування [14]. М. Морозовою запропоновано класифікацію «м'яких» навичок та механізми їх опанування студентами економічних спеціальностей [10]. Проте необхідно констатувати фрагментарність висновків зазначених авторів. Незважаючи на значний масив публікацій, відсутні наукові розвідки щодо особливостей формування м'яких навичок у здобувачів вищої освіти авіаційних спеціальностей. Науковій спільноті ще належить осмислити та розробити концептуальні засади процесу формування soft skills студентів у рамках системи вищої освіти.

Мета статті полягає в аналізі компонентного складу універсальних навичок сучасного авіаційного фахівця, а також у визначенні методів та технологій навчання історії авіації з метою ефективного формування soft skills здобувачів освіти.

Основний матеріал дослідження. Слід виділити три сфери щодо формування «м'яких навичок»: когнітивна, діяльнісна і особистісна. Нами запропонована карта soft skills, яка містить наступні складові:

Перша. Розвиток когнітивних здібностей; формування проєктного мислення (здатність до цілепокладання); розвиток умінь приймати рішення у стислому часовому інтервалі; формування навичок творчого підходу до вирішення завдання.

Друга. Розвиток здібностей, якостей, вмінь, пов'язаних з лідерством, керуванням собою та аудиторією (організаторські здібності); створення різноманітних наочностей (текстів, презентацій, інших форм візуалізації інформації).

Третя. Розвиток здібностей, пов'язаних з публічними виступати, що вимагає зрозуміло викладати свої думки, презентація себе); вміння працювати у команді (у тому числі робота у проєктній групі); комунікативні можливості; вміння мотивувати, захоплювати; вміння «бачити» іншу людину; оволодіння навичками тайм-менеджменту (самоорганізація).

Окреслений набір soft skills можна визначити як «зону відповідальності» соціально-гуманітарних дисциплін. Суттєвий потенціал у розвитку цих навичок має і позааудиторна виховна робота. Проблема розвитку soft skills ставить перед викладачем завдання зміни не тільки форматів, а й технологій взаємодії викладачів та студентів. Тому впровадження у процес навчання інноваційних дистанційних освітніх технологій та різних інтерактивних методів навчання набуває особливої актуальності.

Інноваційна освітня технологія являє собою кілька взаємопов'язаних компонентів: з метою результативної взаємодії суб'єктів освіти необхідне впровадження інтерактивних форм навчання, а також виховні заходи, спрямовані на формування відповідних компетенцій; різноманітні засоби інтегрування інноваційних технологій у процес навчання на базі інформаційної, технологічної, організаційної та комунікаційної особливостей надання інформації здобувачеві освіти. Таким чином, інноваційні технології поєднують у собі як інтерактивні форми навчання, так і інформаційно-комунікаційні технології.

Продумане поєднання інноваційних форм і методів щодо кожного конкретного заняття в залежності від його мети допомагає підвищити якість та інтенсивність освітнього процесу. При цьому має вирішуватися педагогічне завдання розвитку творчого потенціалу та професійного зростання здобувача освіти. Найбільш високу ефективність освітнього процесу забезпечують: проблемно-пошукові технології (частково-пошукове навчання, проблемно-дослідницьке навчання, навчання на основі «мозкової атаки» тощо); технології моделюючого навчання чи навчальні ігри (ігри-ситуації, сюжетні ігри, ігри-імітації тощо); комунікативно-діалогові технології (проблемна дискусія, міжгруповий діалог, дискусія з ігровим моделюванням тощо).

Звернемося до прикладів практичного використання сучасних освітніх технологій під час проведення практичних занять з дисципліни «Історія авіації». Методика «навчання через дію» (action learning) реалізується у традиційних, з характерною їм розгорнутою розмовою за планом заняття, але більшою мірою нетрадиційних чи інтерактивних типах занять. Актуальними є новаторські прийоми («акваріум», «мозковий штурм», навчально-рольова гра тощо) посилення інтеракції суб'єктів освітнього процесу при проведенні практичних занять. Концептуальну основу інтерактивних дидактичних методів складає кооперативне навчання.

Кооперативне навчання, або навчання у співпраці, є методикою навчання у малих групах. Об'єднуються у підгрупи в рамках освітнього процесу – означає працювати спільно, при цьому кожен учасник «команди» виконує свою певну роботу. Шляхом кооперативного навчання із властивими йому елементами – спільність цілей, позитивна взаємозалежність, міжособистісні навички, персональна відповідальність – досягається кращий результат, ніж шляхом індивідуального навчання. Навчання у співпраці є органічним соціальним процесом взаємодії, спілкування студентів один з одним.

Один із варіантів налагодження міжсуб'єктних відносин за допомогою цієї технології в освітньому середовищі ЗВО – структури під назвою «тимчасова кооперація парами», «кінетичні символи», «круглий стіл». Їхнє використання дозволяє викладачеві вирішувати певні дидактичні завдання з різною за чисельним складом аудиторією: від двох студентів до групи в цілому.

Навчання у співпраці органічно поєднується з різними інтерактивними методами, зокрема технікою кейс-стаді (case study). Методика колективного аналізу та обговорення реальних ситуацій в рамках он-лайн занять, участі у робочих проєктах забезпечує більший розвиваючий ефект у навчанні, ніж традиційна форма «запитання-відповідь». Успішній реалізації цілей даної освітньої технології слугує професійний підхід викладача до складання вступного тексту кейса-вправи. Основні вимоги до його змісту – конкретна ситуація має формулюватися як проблема, що передбачає кілька варіантів рішень, бути актуальною, діалогічною.

Аналіз та обговорення будь-якої проблеми на практичному занятті включають стадію постановки її викладачем, стадію осмислення та вибору оптимального вирішення проблеми учасниками мікрогруп з 3-5 осіб, стадію подання результатів ситуаційного аналізу спікерами від кожної групи, стадію підбиття підсумків. Очевидними перевагами кейс-методу є його дослідницька спрямованість, а також висока активність здобувачів освіти як наслідок зацікавленого взаємного обміну інформацією, відстоювання своєї позиції під час дискусії.

«Дебати» – одна з найефективніших педагогічних технологій, що дозволяє не тільки опанувати навички, відповідні певній навчальній дисципліні, але й сприяє розвитку творчої активності особистості, формує вміння презентувати і відстоювати свою позицію, навички ораторської майстерності, вміння вести толерантний діалог та лідерські якості. Технологія формування особистісно-значущих позицій студентів засобами дебатів представлена трьома основними напрямками, що включають: 1) формування ставлення до освіти; 2) формування міжособистісної взаємодії; 3) формування самовідношення (ставлення до себе самого, самосприйняття, самопізнання).

Формування ставлення до освіти. Мета цієї системи полягає у планомірному створенні позитивного відношення до знань. Використання технології дебатів впливає на світогляд, інтелект, цілепокладання особистості. Важлива умова у процесі проведення дебатів: завдання, які пропонуються здобувачеві освіти, повинні бути зрозумілими, внутрішньо прийнятними, містити ціннісну складову.

Формування міжособистісної взаємодії. Міжособистісна взаємодія виступає одним із факторів формування особистості. По-перше, тому що вона розширює кругозір людини, сприяє успішному виконанню діяльності, що носить предметний характер. По-друге, вона є обов'язковою умовою формування загального інтелекту та насамперед розумових характеристик людини.

Формування самовідношення. Показником розвиненої особистості слугує стійка система ставлення не тільки до інших людей, але і до самої себе. Процес формування особистісно-значущих позицій здобувача освіти засобами дебатів можна визначити як сукупність послідовних дій, що сприяють позитивному ставленню студента до різних аспектів свого «Я» у громадській, культурній, професійній діяльності.

Виділяємо три основні критерії ефективності формування особистісної позиції здобувачів освіти засобами дебатів: 1) оволодіння навичками пошуково-дослідницької діяльності; 2) оволодіння комунікативною компетентністю; 3) оволодіння навичками самопрезентації.

Дослідницька, історико-краєзнавча та пошукова діяльність, як складова проблемного та розвиваючого навчання, є одним із суттєвих компонентів сучасної освітньої моделі. Це передбачає формування комунікативних умінь: вибудовувати доцільні відносини із співрозмовниками, набувати досвіду ведення дискусії, опановувати жанрову специфіку публічних виступів. Успіх пошуково-дослідницької діяльності визначається низкою вимог: жорсткістю та чіткістю визначення завдань, що вирішуються; скоординованою взаємодією всіх учасників процесу; методичною забезпеченістю діяльності; можливістю самореалізації під час дослідження.

Опанування комунікативною компетентністю. Даний критерій включає, передусім, оцінку системного розвитку різних форм комунікації (усної та письмової), і навіть формування умінь, що пов'язані з аналітичною здатністю (оцінка і узагальнення інформації). Дебати сприяють тренуванню окремих вмінь та навичок, вимагають включення всього комплексу здібностей та умінь одночасно, що є найбільш важливим у плані формування особистісно-значущої позиції студента.

Дебати відкривають такі можливості: учасники дебатів можуть побачити проблему з різних сторін, зіставляючи протилежні позиції; уточнюються взаємні позиції, що зменшує опір сприйняттю інформації; у процесі відкритих висловлювань усувається емоційна упередженість щодо оцінки позиції опонентів і цим нівелюються приховані конфлікти; задовольняється потреба учасників дебатів у визнанні, особливо якщо вони виявили компетентність, і тим самим підвищується ефективність їхньої віддачі та зацікавленість у вирішенні групового завдання. Дебати являють собою унікальний ресурс організації взаємодії. Вони вчать відрізняти добрий аргумент від хибного, оскільки оприлюднення аргументів перед опонентом сприяє впевненості в тому, що доведення аргументів – шлях до перемоги, а бездоказові судження не витримають і «впадуть», бо були засновані на нетривкій основі.

Важливо також відзначити, що дебати постійно тримають у курсі позицій і переконань альтернативних власним, а це, у свою чергу, посилює роль вибору у відносинах між людьми.

Опанування навичками самопрезентації. Ми визначаємо самопрезентацію як уміння подавати себе, акцентування на своїх якостях, які актуалізуються на основі використання спеціальних технологій та стратегій. Ця технологія формує навички адекватного поведіння у процесі обговорення тієї чи іншої теми, здатності прогнозувати створення враження про себе. Вивчення цієї технології дебатів та досвід їх проведення дозволяє педагогам визначити умови, які сприяють розвитку особистісно важливих позицій здобувачів освіти засобами дебатів:

1. Технологія дебатів створюється на етичних нормах, передбачає взаємодію учасників з метою допомоги у творенні своєї особистості, формуванні власного ставлення до світу та людей.

2. Важливою складовою проведення дебатів є індивідуальний підхід з метою врахування потреб кожного з учасників. Написання програми здійснюється не лише відповідно до спільної мети заходу, але й з урахуванням рівня знань та особистісних рис учасників.

3. Технологія дебатів передбачає, що основною технологічною одиницею втілення виступає ситуація комунікування. Її можна розглядати як тло спільної діяльності всіх учасників процесу, організоване на гуманістичних принципах. Це середовище, що мотивує успішне засвоєння знань та набуття компетенцій, сприяє формуванню самостійного судження, креативного підходу до процесу пізнання.

4. Навчальна ситуація спілкування реалізується через діалог. Діалог – форма взаємної діяльності учасників дебатів з урахуванням їхніх індивідуальностей, своєрідності поглядів та відносин зі світом.

5. Опора на ситуацію спілкування та діалог як основну технологічну одиницю звертає нас до методів самостійного оволодіння знаннями, що ґрунтуються на активній участі здобувача освіти у процесі дебатів. За допомогою проблемних методів створюється навчальна ситуація, яка потребує інтелектуальної діяльності на вирішення проблеми.

6. Найбільш продуктивною навчальною діяльністю в ситуації спілкування, що сприяє відкритому обміну думками, ефективному вирішенню проблем, реалізації творчих задумів, створенню особливого комунікативного середовища, є робота в групах.

7. Важливою педагогічною умовою формування особистісно-значущих позицій за допомогою дебатів є оцінка оволодіння способами дослідницької роботи, оскільки спосіб включає мотиваційну та операційну сторони пізнавальної діяльності.

8. Ситуацію успіху варто розглядати як найзначущішу умову реалізації технології дебатів. Учасники наділені самооцінками, що часто суттєво відмінні між собою: впевненість у своїх силах, переконаність у правильності своїх дій або, навпаки, острах пред'явити виконану роботу, побоювання невдачі, очікування критики та засудження своїх дій. Необхідно знайти індивідуальний підхід до кожного, змусити повірити у свої сили, змінити погляд на свої дії та думки як на свідомо невірні, зуміти викликати відчуття очікування успіху.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Процес підготовки в авіаційному ЗВО має бути одночасно орієнтований на формування професійних компетенцій та передачу фундаментальних знань у галузі авіації, а також на розвиток *soft skills*, що дозволить майбутньому випускнику забезпечувати функціонування основних виробничих процесів, оптимально керувати ситуацією, вибудовувати командну взаємодію, володіти гнучкими підходами у прийнятті рішень.

На нашу думку, представлені технології «кейс-стаді» та «дебати» дозволяють якісно та ефективно підготувати здобувачів вищої освіти до майбутньої соціальної та професійної діяльності, допомагають сформувати та розвинути їхні особистісно-значущі позиції.

Дисципліна «Історія авіації» має значний освітній потенціал, сприяючи розвитку особистісних якостей здобувачів освіти, здійснює істотний внесок у підвищення якості професійної освіти і може розглядатися не тільки як навчальний курс, але і як засіб отримання цінної інформації для інтелектуального розвитку та професійного зростання, поліпшення розумових навичок здобувачів вищої освіти Льотної академії Національного авіаційного університету.

Перспективи подальших досліджень можуть бути пов'язані з розробкою програми цілеспрямованого розвитку *soft skills* («м'яких» навичок) у процесі навчання історичним дисциплінам; з аналізом можливостей використання позааудиторної діяльності курсантів у розвитку їх соціальних умінь та навичок.

Список використаних джерел

1. Гарага А. В. Формування «*soft skills*» студентів університету – перспективний напрямок підвищення якості вищої освіти. *Економічний вісник університету. Збірник наукових праць учених та аспірантів*. 2020. Випуск 47. С. 46–52.

2. Глазунова О. Г., Волошина Т. В., Корольчук В. І. Розвиток «soft skills» у майбутніх фахівців з інформаційних технологій: методи, засоби, індикатори оцінювання. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2019. Випуск: спецвипуск. С. 93–106.
3. Длугунович Н. А. Soft skills як необхідна складова підготовки ІТ-фахівців. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 6 (219). С. 239–242.
4. Зінуківа Н. Гнучкі навички як вимога часу та їх розвиток у майбутніх перекладачів. *Наукові записки*. Випуск 193. Серія: Філологічні науки. 2021. С. 399–412. DOI: 10.36550/2522-4077-2021-1-193-399-412.
5. Коваль К. О. Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 2. С. 162–167.
6. Коляда Н., Кравченко О. Практичний досвід формування «soft-skills» в умовах закладу вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. № 3 (27). С. 137–145. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/27.203686/>.
7. Кочубей Т., Ткачук Ю. Соціальні навички soft skills у системі компетентностей майбутніх соціальних працівників. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2021. Випуск 2 (7). С. 42–50. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.2\(7\).2021.244074](https://doi.org/10.31499/2618-0715.2(7).2021.244074).
8. Лядський І. К., Дячков Д. В. Управління соціальним інтелектом як фактором впливу на формування soft-skills у здобувачів вищої освіти. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Економіка. 2022. Випуск 13. С. 108–114.
9. Мешко Г. М., Мешко О. І. Формування soft skills студентів непедагогічних спеціальностей у процесі вивчення курсу «Педагогіка». *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2021. № 1(48). С. 267–271. Doi.org/10.24144/2524-0609.2021.48.267-271.
10. Морозова М. Розвиток soft skills у майбутніх фахівців економічних спеціальностей. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Випуск 42. Том 2. С. 185–189. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/42-2-31>.
11. Муравйова І. О., Мар'янюк Я. Г., Осадча А. О. Soft skills у сучасних реаліях української освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Випуск 32. Том 1. С. 108–112. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/32-1.23>.
12. Наход С. А. Значущість «Soft skills» для професійного становлення майбутніх фахівців соціально-економічних професій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2018. № 63. С. 131–135.
13. Пирожок Г. Ю. Значущість soft skills для формування особистості здобувача передвищої освіти в умовах військового стану. *Педагогічні науки. Збірник наукових праць*. 2022. Випуск 100. С. 28–33. DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2022-100-4>
14. Самолук Н. М. Soft та hard skills на ринку праці: сутність та складові. *Вісник НУВГП*. Серія «Економічні науки». Випуск 4 (96). 2021. С. 275–294.
15. Тютюнник А. В. Використання хмарних технологій та soft skills в освітній діяльності студентів та викладачів. *Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету»*. 2015. №1. С. 134–143. DOI: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2015.1.134uc3>
16. Шестель О. Г., Старинець О. А., Данилюк А. М. Інноваційні підходи до формування «soft skills» у професійній діяльності фахівців сфери послуг. *Інновації та технології в сфері послуг і харчування*. 2021. № 1-2 (3-4). С. 102–109.

References

1. Naraha, Alona (2020). Formuvannya "soft skills" studentiv universytetu – perspektyvnyu napryamok pidvyshchennya yakosti vyshchoyi osvity [Formation of "soft skills" of university students as a prospective direction of improving the quality of higher education]. *Ekonomichnyy visnyk universytetu. Zbirnyk naukovykh prats' uchenykh ta aspirantiv [University Economic*

Bulletin. Collection of scientific articles of scientists and post-graduate students]. Vypusk 47. S. 46-52 [in Ukrainian].

2. Glazunova, Olena, Voloshyna, Tetyana & Korolchuk, Valentyna (2019). Rozvytok "soft skills" u maybutnikh fakhivtsiv z informatsiynykh tekhnolohiy: metody, zasoby, indykatory otsynuyvannya [*Development of soft skills of future information technology professionals: methods, means, evaluation indicators*]. Vidkryte osvityne e-seredovyshe suchasnoho universytetu [*Open educational e-environment of modern University*]. Vypusk: spetsvypusk. S. 93-106 [in Ukrainian].

3. Dlugunovych, N. (2014) Soft skills yak neobkhidna skladova pidhotovky IT-fakhivtsiv [*Soft skills training as necessary component of IT professionals*]. Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu [*Herald of Khmelnytskyi National university*]. Issue 6, Volume 219, S. 239-242 [in Ukrainian].

4. Zinukova, N. (2021). Hnuchki navychky yak vymoha chasu ta yikh rozvytok u maybutnikh perekladachiv [*Soft skills as a requirement of time and their development in future translators*]. Naukovi zapysky [*Research Bulletin*]. Vypusk 193. Seriya: Filolohichni nauky. S. 399-412. DOI: 10.36550/2522-4077-2021-1-193-399-412 [in Ukrainian].

5. Koval, K. (2015). Rozvytok "soft skills" u studentiv – ody z vazhlyvykh chynnykiv pracevlashtuvannja [*Development of "soft skills" for students is one of important factors of employment*]. Visnyk Vinnycjkogho politekhnichnogho instytutu [*Bulletin of Vinnytsia Polytechnical Institute*]. Vypusk 2. S. 162-167 [in Ukrainian].

6. Koliada, N., & Kravchenko, O. (2020). Praktychnyj dosvid formuvannja "soft-skills" v umovakh zakladu vyshhoji osvity [*Practical Experience of "Soft-Skills" Formation in Terms of Higher Education Institution*]. Aktualjni pytannja ghumanitarnykh nauk [*Humanities science current issues*]. Vypusk 3 (27). S. 137-145. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/27.203686/> [in Ukrainian].

7. Kochubei, T., Tkachuk, Y. (2021). Sotsial'ni navychky soft skills u systemi kompetentnostey maybutnikh sotsial'nykh pratsivnykiv [*The place of soft skills social skills in the system of competences of future social workers*]. Sotsial'na robota ta sotsial'na osvita [*Social work and social education*]. 2021. Vypusk 2 (7). S. 42-50. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.2\(7\).2021.244074](https://doi.org/10.31499/2618-0715.2(7).2021.244074) [in Ukrainian].

8. Liadyskyi, Ihor, & Diachkov Dmytro (2022). Upravlinnya sotsial'nym intelektom yak faktorom vplyvu na formuvannya soft-skills u zdobuvachiv vyshchoyi osvity [*Social intelligence management as a factor influencing the formation of soft-skills of higher education students*]. Tavriys'kyi naukovyy visnyk. Seriya: Ekonomika [*Taurida scientific herald. Series: Economics*]. Vypusk 13, S. 108-114. DOI:10.32782/2708-0366/2022.13.13 [in Ukrainian].

9. Meshko, H., & Meshko, O. (2021). Formuvannya soft skills studentiv nepedahohichnykh spetsial'nostey u protsesi vyvchennja kursu "pedahohika" [*Soft skills formation of the non-pedagogical specialties students in the process of studying the course "pedagogy"*]. Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu. [*Scientific Bulletin of Uzhhorod University*]. Seriya: "Pedahohika. Sotsial'na robota", 1(48). S. 267-271. DOI:10.24144/2524-0609.2021.48.267-271 [in Ukrainian].

10. Morozova, M. (2021). Rozvytok soft skills u maybutnikh fakhivtsiv ekonomichnykh spetsial'nostey [*Development of soft skills in future specialists of economic specialties*]. Aktual'ni pytannja humanitarnykh nauk [*Humanities science current issues*]. 2021. Vypusk 42. Tom 2. S. 185-189. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/42-2-31> [in Ukrainian].

11. Muraviova, I., Marianko, Ya., & Osadcha, A. (2021). Soft skills u suchasnykh realiyakh ukrayins'koyi osvity [*Soft skills in the modern realities of ukrainian education*]. Innovatsiyna pedahohika [*Innovative Pedagogy*]. Vypusk 32. Tom 1. S. 108-112. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/32-1.23> [in Ukrainian].

12. Nakhod, S. (2018). Znachushhistj "Soft skills" dlja profesijnogho stanovlennja majbutnikh fakhivciv socionomichnykh profesij [*Importance of "Soft skills" for Professional Formation of Future Specialists of Socionomic Professions*]. Naukovyj chasopys Nacionaljnogho

pedagoghichnoho universytetu imeni M.P. Draghomanova [Scientific journal of M. P. Dragomanov National Pedagogical University]. Serija 5: Pedagoghichni nauky: realiji ta perspektyvy, 63. S. 131-135 [in Ukrainian].

13. Pirozhok, H.Y. (2022). Znachushchist' soft skills dlya formuvannya osobystosti zdobuvacha peredvyshchoyi osvity v umovakh viys'kovoho stanu [The importance of soft skills for the formation of a student's personality in pre-higher education amidst martial law]. Pedagoghichni nauky. Zbirnyk naukovykh prats' [Pedagogical Sciences. Collection of Research Papers]. Vypusk 100. S. 28-33. DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2022-100-4> [in Ukrainian].

14. Samolyuk, N.M. (2021). Soft ta hard skills na rynku pratsi: sutnist' ta skladovi [Soft and hard skills in the labor market: essence and components]. Visnyk NUVHP [Bulletin National University of Water and Environmental Engineering]. Seriya "Ekonomichni nauky". Vypusk 4 (96). S. 275-294 [in Ukrainian].

15. Tiutiunyk, A. (2015). Vykorystannya khmarnykh tekhnolohiy ta soft skills v osvitniy diyal'nosti studentiv ta vykladachiv [The use of cloud technologies and soft skills in educational activity of students and teachers]. Elektronne naukove fakhove vydannya "Vidkryte osvitnye e-seredovyshe suchasnoho universytetu" [Electronic Scientific Professional Journal "Open educational e-environment of Modern University"]. Vypusk 1. S. 134-143. DOI: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2015.1.134uc3> [in Ukrainian].

16. Shestel, O., Starynets, O., & Danyliuk, A. (2021). Innovatsiyni pidkhody do formuvannya "soft skills" u profesiyniy diyal'nosti fakhivtsiv sfery posluh [Innovative approaches to the formation of "soft skills" in the professional activity of service professionals]. Innovatsiyni ta tekhnolohiyi v sferi posluh i kharchuvannya [Innovations and Technologies in the Service Sphere and Food Industry]. 1-2 (3-4). S. 102-109 [in Ukrainian].

ROMANKO Iryna, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Law and Social and Humanitarian Disciplines Department, Flight Academy of National Aviation University.

THE POTENTIAL OF THE ACADEMIC DISCIPLINE "HISTORY OF AVIATION" IN THE FORMATION OF SOFT SKILLS OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATION

Abstract: *The article is on the issue of the formation of universal soft skills of higher education students in aviation specialties in the process of teaching the academic discipline "History of aviation" at the Flight Academy of NAU. It is emphasized that soft skills are not only key predictors of professional development, but also ensure the formation of an active, creative position in relation to one's activities and one's own life. The article pays special attention to the substantiation to the possibilities of interactive teaching methods used in classes – "case study" and "debates" – in the context of the process of developing flexible skills of students related to social, intellectual, volitional and leadership competencies.*

The purpose of the article is to clarify the notion "soft skills", to analyze the component composition of universal skills of a modern aviation specialist, as well as to study methods and technologies of teaching "History of aviation" for the purpose of soft skills formation of students of higher education.

It is essential to single out three areas as for the formation of "soft skills": cognitive, active and personal. The following technologies ensure the highest effectiveness of the educational process: problem and exploring technologies (partial exploring training, problem and research training, training based on "brainstorming" and others); modelling training technologies, or edutainment (situation playing, story playing, simulation, etc.); communicative and dialogic technologies (problem discussion, intergroup dialogue, discussion with playing modelling and some others). The training process at aviation higher school has to be targeted simultaneously at professional competences formation and transfer of fundamental knowledge in aviation field, as

well as development of soft skills that will permit future graduate to ensure the functioning of the main production processes; to manage the situation optimally, to build team interaction, to have flexible approach in decision-making.

History disciplines have great educational potential, promoting the development of personal qualities of students, make substantial contribution to improving quality of professional education and can be considered not only as academic discipline, but also as a means of obtaining valuable information regarding intellectual development and professional growth, improving students' mental skills. In our opinion, academic discipline "History of aviation" is an effective means of soft skills students' development. It was concluded that the introduction of interactive technologies will contribute to the intensification of the educational process, the formation of skills and habits that ensure the success of students' self-realization.

Key words: *"soft skills", students of higher education of aviation specialties, academic discipline "History of aviation", interactive teaching methods, innovative educational technology, case-study, "debate" technology.*

*Одержано редакцією: 14.03.2023 р.
Прийнято до публікації: 28.03.2023 р.*